

Mäns våld mot kvinnor

dess samhällseliga och interpersonella betydelse

Carin Holmberg

Carin Holmberg, fil dr i sociologi och föreläsare. Ordförande i Se Sambandet - Ett nationellt kunskapscentrum om sambandet mellan våld mot familjedjur och mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, carin.holmberg@sesambandet.se

Mäns våld mot kvinnor diskuteras utifrån dess koppling till samhällseliga köns- maktstrukturer. Holmberg pekar på hur politiska begrepp under de senaste tio åren omdefinierats och blivit allt mer könsneutrala vilket i sin tur osynliggör det faktum att våldet i en överväldigande majoritet av fallen handlar om mäns våld mot kvinnor. Sedan diskuteras uppbrottsprocessens och dess tre faser: Att lämna, Att bli fri, Att förstå. Samtliga tre processerna tycks nödvändiga för att kvinnan ska kunna lägga våldet bakom sig. Slutligen lyfts betydelsen av att uppmärksamma familjedjur i uppbrottsprocessen och hur mannen använder djuret för att hindra kvinnan från att bryta upp.

The author mainly discuss research about men's violence against women trough a lens of gendered based power structures. During the last ten years in Sweden the lanuguage has become gendered neutral obscuring the fact that majority of cases of violence in the domestic realm still is about men abusing women. Holmberg point to changes in the political conceptualisations. Then she dicsuss the leaving process and it's three phases: The Physical Leaving; The Emotional Leaving and The Cognitive Leaving. Lastly Holmberg urges to include companion animals in the analysis of the leaving process. The emotional bond between the woman and the companion animal can easily be used by the abuser to stop her from leaving the violent situation.

Introduktion

Forskningsfältet mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer har växt och breddats betydligt under de dryga tjugo år som jag har befunnit mig i det. Det är i mångt och mycket ett praktisknära forskningsområde. Det betyder självklart inte att det saknas teorier och teoriutveckling utan snarare att denna teoriutveckling till syvende och sist ändå har materialiteten av det fysiska, psykiska, sexuella och emellanåt dödliga våldet mot kvinnor som sin utgångspunkt. I den här korta artikeln inleder jag med att diskutera hur politiska begrepp och definitioner förändrats. Därefter tar jag upp uppbrottsprocessen och dess tre faser.

Politik, maktstrukturer och våld

Ett av mina forskningsintressen har varit att se närmare på vilka begrepp olika regeringar använt när mäns våld mot kvinnor diskuterats i utredningar, t.ex. i vilken utsträckning de talar om makt. Min underliggande tanke är att om sittande regeringar använder begrepp som könsmakt ger det i sin tur legitimitet till kvinnojourströrelsen och deras sätt att förstå våldet. En förståelse som grundats i det faktiska mötet med våldsutsatta kvinnor och deras berättelser.

Under 1990-talet tycks olika regeringar tala om våldet med kliven tunga. Å ena sidan diskuterar den borgerliga regeringen frihet från ”sexualiserat våld” (Proposition 1994/95:100, bilaga 6) medan den socialdemokratiska regeringen några år senare (1997/98:55) menar att våldet speglar maktbalansen mellan kvinnor och män. Båda ger alltså uttryck för att våldet är kopplat till en strukturell könsmakt där gruppen män överordnas och överordnar sig gruppen kvinnor. I samma dokument tolkas samtidigt våldet som handlingar utförda av ”avvikande” individer. Det är två diametralt olika sätt att förstå våldets mekanismer.

Jämställdhetspolitikens fokus är individer och inte strukturer och har gradvis blivit alltmer nyliberal (Tollin 2011, jfr Alnebratt & Rönnblom 2016). Jämställdhet handlar om lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter mellan individer och inte om kön som grundläggande politisk kategori (Eduards 2002). I den svenska diskursen och den faktiska politiken har det funnits en klivenhet till att verkligen inkorporera maktperspektivet. Det kan vara ett sätt att förstå dessa dubbla formuleringar i offentliga dokument. När den borgerliga alliansen vinner valet 2006 försvinner de flesta tvetydigheterna.

Våldsfrågan ”renas” från maktbegrepp samt begrepp som kön och genus efter valet 2006. Istället används samlingsordet ”våld i nära relationer” (Enander, Holmberg & Lindgren 2013). Våld i nära relationer syftar på allt våld som inte sker i det offentliga. Det blir en bred grupp från partner; barn; släktingar; grannar, etc. (Holmberg, Enander & Lindgren 2015). Även om inte våldet i den empiriska verkligheten blivit jämställt i den meningen att kvinnor skulle utöva lika mycket och lika grovt våld mot män, som män utövar mot kvinnor, görs talet om våldet könsneutralt.

Ett uttryck för det är när Socialstyrelsen definierar våld i nära relationer i: *Föreskrifter och allmänna råd* (SOSFS 2014:4):

”1 kap. Tillämpningsområde

1 § Dessa föreskrifter ska tillämpas i socialnämnds och i vårdgivares arbete med:

- 1. barn och vuxna som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående (våldsutsatta), och*
- 2. barn som har bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående (barn som bevittnat våld).”*

När våldet kläs i könsneutrala begrepp och varken offer eller förövare är könade blir det enklare att inkorporera detta politikområde i en individbaserad jämställdhetspolitik (Holmberg, Enander & Lindgren 2015). I en mening osynliggörs den materialitet som är grunden i själva våldet. Våldet blir förlorar sin förankring i de kroppar som utsätts och omvandlas till ideologi.

De sex jämställdhetsmålen

Samtidigt är det som att den kroppsliga materialiteten inte helt går att avpollettera. I presentationen av de sex jämställdhetsmålen på regeringens hemsida låter sig könsmakten åter skönjas (<https://www.regeringen.se/artiklar/2017/01/mer-om-jamstallldhetspolitikens-mal/>)

De fem första målen handlar om: makt & inflytande; ekonomi; utbildning; obetalt hem- och omsorgsarbete samt hälsa, och riktas till både kvinnor och män. I det sjätte jämställdhetsmålet heter det: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Våldet måste helt enkelt könas när ett politiskt mål för att stävja ”våld i nära relationer” ska formuleras. Det handlar om mäns våld mot kvinnor vilket i sin tur pekar bortom jämställdhet och synliggör en grundläggande samhällslig könsmakt.

Samtidigt har den socialdemokratiska regeringen i *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor* (Skr 2016/2017:10) givit tolkningsföreträdet och kunskapsprivilegiet till Socialstyrelsen och socialtjänsten. Kvinnojour-rörelsen ges inte längre ens någon indirekt legitimitet. Kvinnojourer precis som andra skyddade boenden ska följa socialtjänstlagen (SoL) när socialtjänsten tar ett biståndsbeslut och ”placerar” utsatta kvinnor/personer på en kvinnojour/ett skyddat boende. Frågan om mäns våld mot kvinnor tycks ha förlorat sin direkta koppling till de utsatta kvinnorna och regleras istället enligt vissa styrdokument och lagar (jfr Enander, Holmberg & Lindgren 2013). Materialiteten har omvandlats till evidensbaserade riskbedömningsinstrument. Avståndet mellan den utsatta och själva insatsen har blivit större och möjligheten för socialsekreteraren att utifrån sina erfarenheter tänja vissa regler för att ge kvinnor det stöd de behöver, har begränsats.

Jag kan inte inom ramen för denna korta artikel fördjupa mig i den begreppsliga vinklingen och dess politiska konsekvenser. Men jag vill understryka att spänningen i hur begrepp definieras och hur den kvinnliga medborgaren tolkas får konsekvenser för hur politik görs i välfärdsstaten (Eduards 2007) och det av vittgående karaktär (Wendt Höjer 2002 samt Carbin, Overud & Kvist 2017), inte minst när det gäller frågan om mäns våld mot kvinnor (Holmberg, Enander & Lindgren 2015).

”Särskilt sårbara grupper”

Ett annat sätt att individualisera våldet är talet om ”särskilt sårbara grupper”. I begreppet lyfts olika grupper av kvinnor och partners fram genom att hänvisa till identifierbara sårbarheter. Även om tanken om sårbara grupper har funnits med länge från politiskt håll är det i den borgerliga regeringens Handlingsplan mot våld 2006 som detta blir ett eget område. Enligt Karin Karlsbro (Liberalerna) som arbetade som samordnare för Handlingsplanen, var det en konsekvens av att de verkligen lyssnade på grupper som inte längre ville osynliggöras av majoriteten (Enander, Holmberg & Lindgren 2013). Gemensamt för dessa brottsoffer är att de inte uppfyller normen och antagandet om att den våldsutsatta är en vit funktionell etnisk svensk heterosexuell kvinna i den yngre medelåldern med ett eller flera barn.

Syftet med talet om särskilt sårbara grupper sägs vara att lyfta ”marginaliserade” grupper och peka på att det är diskriminering att inte erbjuda dem stöd. Med andra ord, handlar sårbarheten i huvudsak om felaktigt bemötande och risken för en person att inte uppfattas som våldsutsatt av myndigheter och andra omsorgsgivare. Och det är ett problem att de som inte motsvarar normen har svårt att bli synliga i kontakten med sociala myndigheter och hälso- och sjukvården. Detta är en praktisk och konkret fråga som inte borde vara svår att åtgärda. Däremot tydliggörs inte kopplingen mellan samhällsstrukturer och de särskilt sårbara grupperna. Jag ska nedan ge exempel från min egen forskning.

När det gäller våld i samkönade parrelationer är det viktigt att synliggöra att könade maktstrukturer också har betydelse i denna grupp. Det finns tydliga skillnader i hur våldet görs om man jämför lesbiska och bögar. Ett exempel är att det förekommer mer sexuellt våld mellan homosexuella män än mellan lesbiska. Däremot används homofoba strukturer av båda könen i isoleringsprocessen av partnern, tex. genom att förövaren anklagar anhöriga till den våldsutsatta för att göra homofobiska uttalanden eller gester mot förövaren. Anklagelsen görs i syfte att få den utsatta att ta avstånd från nära och kära och som en konsekvens därav bli alltmer ensam och isolerad (Holmberg & Stjernqvist 2006, 2007).

Inte heller våld mot kvinnor i missbruk kan reduceras till en bemötande fråga. Kvinnor i missbruk har faktiskt varit en av de få grupper som nämnts när våld mot kvinnor diskuterats. Politiker och debattörer har anfört att våld mot kvinnor främst förekommer i vissa utpekade grupper, såsom bland missbrukare, och inte är ett problem bland så kallade vanliga människor. Trots att man från samhällets sida känt till att dessa kvinnor är utsatta för mycket grovt våld har man inte genomdrivit några särskilda insatser för att ge dem stöd och hjälp. I en mening har politiker och sociala myndigheter sett mellan fingrarna när det gäller våldet och man har istället fokuserat på missbruket. Det här är en form

av strukturellt våld mot dessa kvinnor. Å ena sidan är kvinnorna definierade som våldsutsatta men å andra sidan omfattas de inte av några hjälp- och system varför våldet har kunnat fortgå (Holmberg & Smirthwaite 2005, 2014).

Trots våldets strukturella förankring stannar alltså fokus oftast på konkret stödnivå och målet att grupperna ska få samma stöd och hjälp som normgruppen. Jag menar dock att även om de särskilt sårbara grupperna i en framtid inte längre är marginaliserade och inte heller diskrimineras i mötet med socialtjänst etc. kommer det nämnvärt att påverka förekomsten av våld mot dessa kvinnor eller partners. Till det krävs en strukturell maktanalys av våldet.

De traumatiska banden

En fråga många ställer sig är varför en misshandlad kvinna inte bara lämnar relationen. Många tror att det är vad de själva skulle göra. Viveka Enander och jag vände på frågan och undrade i stället: Varför går hon? (2004), Vi utgick från normaliseringsprocessen (Lundgren 1991) som innebär att mannen genom att kontrollera, isolera samt växla mellan värme och våld, mellan kärlekshandlingar och brutalitet, långsamt bryter ner kvinnan. I den gradvisa nedbrytningsprocessen förskjuts acceptansen av mannens handlingar så att det som framstått som orimligt och oacceptabelt görs begripligt och ofta även försvarbart. Utifrån denna kunskap är det snarare svårt att förstå var kvinnan alls hittar kraft att resa sig och gå.

Även om Enanders och mitt forskningsprojekt handlade om att förstå själva uppbrottsprocessen fann vi även vad vi definierar som traumatiska band: kärlek; hat; medlidande; skuld och hopp samt de något mer komplicerade banden: viljan att förstå; beroende och internalisering. Kort kan man säga att kärnan i det traumatiska bandet är att mannen får kvinnan att svika och kränka sig själv. En konsekvens av det traumatiska bandet är således att kvinnan tappar tilltron till sin egen förmåga genom att hon förskjuter och överträder de gränser hon sätter upp för mannen och för vad som är rimligt i relationen. Detta visar i sin tur hur ensam en utsatt kvinna kan vara. Till slut har kvinnan inte längre ens sig själv att lita på.

Uppbrottsprocessen

Det fanns inte mycket skrivit om kvinnors uppbrott ur misshandelsrelationer. Vi utgick därför i vår forskning från en studie om så kallade exitprocesser (Fuchs Ebaugh 1988). Uppbrottsprocessen är egentligen tre olika processer; Att bryta upp; Att blir fri; Att förstå. Dessa behöver inte följa på varandra i en given ordning.

Att bryta upp handlar om det rent fysiska uppbrottet. Att kvinnan helt so-

nika lämnar relationen. Det kan ske mycket dramatiskt och handla om liv och död. I andra fall känner kvinnan att hon fått nog och att hon inte orkar längre. Uppbrottet är då odramatiskt i en mening. Slutligen kan en djup insikt om att hon verkligen riskerar sitt eller någon annans liv om hon stannar få henne att bryta upp.

Att bli fri syftar på att kvinnan måste lösa upp de traumatiska banden, ett för ett och pekar på att uppbrottet både har en fysisk och en emotionell aspekt. Om en som stödperson vill veta var i denna process kvinnan befinner sig och hur troligt ett faktiskt uppbrott är, kan man ställa frågan: Vad känner du för honom? Svarar hon att hon älskar honom är risken stor att hon återvänder till mannen även om hon tillfälligt har lämnat relationen. Om hon säger att hon hatar honom är fortfarande banden starka då hat kräver en motpart. Svarar hon att hon tycker synd om honom, alternativt att hon inte längre har några känslor alls kvar för mannen, ger det vid handen att det är möjligt med ett uppbrott. Dock kan de traumatiska band av rädsla och hopp finnas kvar men kvinnan kan också vara så utmattad att hon har svårt att finna kraft för uppbrottet.

Att förstå är slutligen en kognitiv process. Traumaforskaren Judith Herman (1998) understryker vikten av att den som varit våldsutsatt förstår vad som hänt och också placerar ansvaret där det hör hemma för kunna komma vidare. I denna kognitiva process omdefinierar kvinnan mannen, sig själv och relationen. Det var inte ett relationsproblem, alkoholen var inte problemet, inte heller om han hade svårigheter på arbetet eller i barndomen. Även hon hade med sig ett bagage av erfarenheter utan att det ledde till att hon använde våld. Att förstå innebär att hon inser att hon inte var ansvarig för våldet utan att det är mannen som är ansvarig och att han har misshandlat henne.

Enander (2008) fördjupar förståelsen av de traumatiska banden och uppbrottsprocessen i sin avhandling genom att använda emotionssociologi och lyfter bland annat fram bandet av skam. De kvinnor som deltar i studien har inte bött på en kvinnojour eller sökt annan hjälp för att lämna relationen. Enander synliggör därmed en grupp av kvinnor som sällan diskuterats.

Ett nytt traumatiskt band

I analysen av intervjuerna om det traumatiska bandet och uppbrottsprocessen blev det tydligt att också kvinnornas djur var utsatta på olika sätt. I USA var det redan ett känt faktum (Adams 1995, 1998, Ascione 1998 samt Flynn 2000). I en mindre studie riktad till kvinno- och brottsofferjourer (Holmberg 2004) kunde jag bekräfta att detta samband också finns i Sverige. Hans Ekenbrand (2006) nämner även han djurens betydelse i sin avhandling.

Sambandet eller *The Link* på engelska, pekar på det i en mening självklara. När en kvinna/partner, barn eller äldre utsätts för våld leder till oftast också

till hot och våld mot familjedjuret (Taylor m.fl. 2018, Tiplady 2012, Garnier & Enders-Slegers 2012, Straka & Montminy 2006, Becker & French 2004 samt Quinlisk 1999). Våld mot djuret är en del i våldet mot kvinnan/partnern och djuret är ett indirekt brottsoffer. Det finns ytterligare skäl att uppmärksamma våld mot djur. I en studie av Simmons & Lehman (2007) visar det sig att våldstövare som utsätter djur för våld använder ett grövre våld och farligare våld än förövare som inte hotar och misshandlar djur.

I uppbrottsprocessen hotar förövaren att skada eller döda djuret om kvinnan/partnern lämnar relationen (Hardesty m.fl. 2013, Faver & Strand 2003 samt Flynn 2000). I Sverige är det i dagsläget få kvinnojourer eller skyddade boenden som tar emot djur. Det finns inga uppgifter om hur många kvinnor som fördröjer uppbrottet för att kunna skydda djuret trots att de själva riskerar att utsättas för ytterligare våld. I journalisten Kerstin Weigls granskning av dödligt våld mot kvinnor som publicerats i Aftonbladet finns två fall beskrivna där bristen på skydd för djuret bidragit till att mannens lyckats att mörda kvinnan (<https://dodadekvinnor.story.aftonbladet.se>).

I Sverige saknas det forskning om detta traumatiska band. Det saknas också riktlinjer för hur samhället ska och bör agera när kvinnan/partner har ett familjedjur. Socialtjänstlagen omfattar endast människor och det är därmed upp till enskilda socialnämnder att tolka om kostnader för djuret är en skäl原因 grund för extra bidrag.

Avslutande reflektion

Varje gång en vänder på en sten och finner ett nytt perspektiv för att fördjupa förståelsen av mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, så ställer det tentativa svaret i praktiken en ny fråga och en ny fråga till. Och det är i och för sig gott så. Det finns inga slutgiltiga svar. Tyvärr visar de senare årens utveckling av detta politikområde att gamla stenar nu rullas tillbaka. Det som ses som ett steg framåt är vid en djupare analys egentligen ett rejält kliv bakåt. Här finns en tröghet och ett motstånd mot förändring som står i bjärt kontrast till de satsningar, de ekonomiska medel och de politiska riktlinjer som genomförts. Alla studier till trots så känns det som att vi bara börjat att förstå och synliggöra det könsbaserade våldet och dess samhällseliga och interpersonella betydelse.

Tack till prof emerita Maud Eduards och fil dr Viveka Enander för synpunkter och välbehövlig kritik. Kvarstående brister i texten är helt författarens egen.

Referenser

Adams, Carol, J (1995). "Woman-Battering and Harm to Animals" i, C. J. Adams & J. Donovan (Eds). *Animals and Women – Feminist Theoretical Explorations*. Durham and London: Duke University Press 55-84.

- Adams, Carol (1998). "Bringing Peace Home: A Feminist Philosophical Perspective on the Abuse of Women, Children and Pet Animals", i R. Lockwood & F. R. Ascione (Eds). *Cruelty to Animals and Interpersonal Violence – Readings in Research and Application*. Indiana: Purdue University Press 318-339.
- Alebratt, Kerstin & Rönblom, Malin (2016). *Feminism som byråkrati – Jämställdhetsintegrering som strategi*. Stockholm: Leopard förlag.
- Ascione, Frank, R, Weber, Claudia, V & Wood, David, S (1997). "The Abuse of Animals and Domestic Violence: A National Survey of Shelters for Woman who are Battered" i, *Society and Animals* 5:3 205-218.
- Becker, Fiona & French, Lesley (2004). "Making the Links: Child Abuse, Animal Cruelty and Domestic Violence" i, *Child Abuse Review* 13, 399-414.
- Bender, Christine & Holmberg, Carin (2001). *När var och en sköter sitt... Hur ser stöd och hjälp ut till misshandlade kvinnor i kommuner utan kvinnojour?* Stockholm: Sköndalsinstitutets Arbetsrapporter nr 21.
- Carbin, Maria, Overud, Johanna & Kvist, Elin (2017). *Feminism som lönearbete – Om den svenska arbetslinjen och kvinnors frigörelse*. Stockholm: Leopard förlag.
- Eduards, Maud (2002). *Förbjuden handling – Om kvinnors organisering och feministisk teori*. Stockholm: Liber förlag.
- Eduards, Maud (2007). *Kroppspolitik – Om Moder Svea och andra kvinnor*. Stockholm: Atlas Akademi.
- Ekbrand, Hans (2006). *Separationer och mäns våld mot kvinnor*. Göteborg: Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen, Studies in Sociology no 28.
- Enander, Viveka (2008). *Women Leaving Violent Men – Crossroads of Emotion, Cognition and Action*. Göteborgs Universitet: Institutionen för socialt arbete, diss. Skriftserie 2008:3.
- Enander, Viveka, Holmberg, Carin & Lindgren, Anne-Li (2013). *Att följa med samtiden – Kvinnojour rörelse i förändring*. Stockholm: Atlas Akademi.
- Faver, Catherine, A & Strand, Elisabeth, R (2003). "Domestic Violence and Animal Cruelty: Untangling the Web of Abuse" i, *Journal of Social Work Education* 39:2, 237-253.
- Flynn, Clifton, P (2000). "Battered Woman and Their Animal Companions: Symbolic Interaction Between Human and Nonhuman Animals" i, *Society and Animals* 8:2, 99-127.
- Fuchs Ebaugh, Helen Rose (1988). *Becoming an Ex – The process of Role Exit*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Garnier, Wendy, & Enders-Slegers, Marie, J (2012) *Huiselijk geweld en dierenmisshandeling in Nederland. Een verkennend onderzoek naar de relatie tussen huiselijk geweld en dierenmisshandeling onder vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld*. Zwolle: Kadera aanpak huiselijk geweld.
- Hardesty, Jennifer, L, Khaw, Lyndal, Ridgway, Marcella, D, Weber, Cheryl & Miles, Teresaf (2013). "Coercive Control and Abused Women's Decisions About Their Pets When Seeking Shelter" i, *Journal of Interpersonal Violence* 28:13, 2617-2639.
- Herman, Judith, Lewis (1998). *Trauma och tillfrisknande – Om följderna av incest, våldtäkt, krig och tortyr och behandlingen av dessa trauma*. Göteborg: Psykoterapihuset.
- Holmberg, Carin (2004). *Med husbondens röst – Om våld mot djur i misshandelsrelationer*. Ystad: Kabusa böcker.
- Holmberg, Carin, Smirthwaite, Goldina & Nilsson, Agneta, (2005). *Mäns våld mot kvinnor i missbruk – ett kvinnofridsbrott bland andra*, Stockholm: Mobilisering mot narkotika, Rapport nr 8.
- Holmberg, Carin, Stjernqvist, Ulrica & Sörensen, Eva. *Våldsamt lika och olika – Om våld i samkönade parrelationer*. Stockholms universitet: Centrum för genusstudier. Rapport nr 36.
- Holmberg, Carin & Stjernqvist, Ulrica (2007). "Samkönat partnervåld – Vad är det och vilket stöd behövs?"

tema

- i, *Tidskrift för genusvetenskap* 28:4 49-65.
- Holmberg, Carin, Enander, Viveka & Lindgren, Anne-Li, (2015). "Ett litet ord betyder så mycket – Alliansregeringen, Handlingsplanen och betydelseförskjutningar av begreppet mäns våld mot kvinnor i, *Sociologisk forskning* 52:3, 257-278.
- Lundgren, Eva, (1991). *Väldets normaliseringsprocess – Två parter – två strategier*. Stockholm: Riksorganisationen för Sveriges kvinnorjourer (Roks).
- Quinlisk, J, A. (1999). Animal abuse and family violence. In, F. R. Ascione & P. Arkow, eds.: *Child Abuse, Domestic Violence, and Animal Abuse: Linking the Circles of Compassion for Prevention and Intervention*. West Lafayette, IN: Purdue University Press, pp. 168-175.
- Simmons, Catherine, A & Lehmann, Peter (2007). "Exploring the Link Between Pet Abuse and Controlling Behaviors in Violent Relationships" i, *Journal of Interpersonal Violence* 22:9, 1211-1222.
- Smirthwaite, Goldina & Holmberg, Carin (2014). "Uppbrottsstrappan – En modell för intersektionellt socialt arbete med våldsutsatta kvinnor" i, *Tidskrift för genusvetenskap* 35:2-3, 105-128.
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer SOSFS 2014:4.
- En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor . Skr 2016/2017:10
- Straka, Silvia, M & Montminy, Lyse (2006). "Responding to the Needs of Older Women Experiencing Domestic Violence" i, *Violence Against Women*, Vol:12:3, 251-267.
- Taylor, Nik, Riggs, Damien, W, Donovan, Catherine, Signal, Tania & Fraser, Heather (2018). "People of Diverse Genders and/or Sexualities Caring For and Protecting Animal Companions in the Context of Domestic Violence" i, *Violence Against Women*, May 2018.
<https://www.academia.edu/36751296/people-of-diverse-genders-and-or-sexualities-caring-for-and-protecting-animal-companions-in-the-context-of-domestic-violence>
- Tiplady, Catherine (Ed.) (2012). *Animal Abuse: Helping Animals and People*. Wallingford: CABI.
- Tollin, Katarina (2011). *Sida vid sida – En studie om jämställdhetspolitikens genealogi 1971-2006*. Stockholm: Bokförlaget Atlas.
- Wendt Höjer, Maria (2002). Rädslans politik – *Våld och sexualitet i den svenska demokratin*. Stockholm: Liber förlag.
- Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer* (2016). Stockholm: Socialstyrelsen.

Digitala referenser

Kerstin Weigl, Aftonbladet
<https://dodadekvinnor.story.aftonbladet.se>

De sex jämställdhetsmålen
<https://www.regeringen.se/artiklar/2017/01/mer-om-jamstalldhetspolitikens-mal/>

En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.
https://www.regeringen.se/49d3d6/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/jamstalldhet/en-nationell-strategi-for-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor_utdrag-ur-skr.-2016_17_10.pdf